

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

ПЕДАГОГІКА

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять з курсу «Педагогіка»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності В11 Філологія
(спеціалізація: В11.01 Українська мова та література
та В11.10 Прикладна лінгвістика)

Одеса
ОНУ імені І. І. Мечникова
2026

УДК 37.013:378.4](072)
П24

Укладач:

М. І. Рябенко, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації ОНУ імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

Н. В. Нагорна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи ОНУ імені І. І. Мечникова;

М. В. Ткаченко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізіології, здоров'я і безпеки людини та природничої освіти ОНУ імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою факультету психології та соціальної роботи
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 10 від 24 червня 2026 р.*

П24 **Педагогіка** [Електронний ресурс] : електрон. метод. рек. до практ. занять з курсу «Педагогіка» для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. В11 Філологія (спеціалізація: В11.01 Українська мова та література та В11.10 Прикладна лінгвістика) / уклад. М. І. Рябенко. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2026. 45 с. 0,9 МБ.

Методичні рекомендації містять загальні положення про курс, зміст навчальної дисципліни, тематику та зміст практичних занять: мету, ключові поняття питання для обговорення, практичні завдання, рекомендовану літературу та перелік питань для підсумкового контролю.

Методичні рекомендації розроблені для здобувачів спеціальності В11 Філологія та допомагають при підготовці до практичних занять, оформлені робіт при самостійному виконанні завдань.

УДК 37.013:378.4](072)

ЗМІСТ

1. Загальні положення	4
2. Зміст навчальної дисципліни	7
3. Тематика та зміст практичних занять	14
4. Питання для підсумкового контролю	38
5. Список рекомендованої літератури	41
6. Інформаційні ресурси	43

1. Загальні положення

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні, що базується на принципах Нової української школи та євроінтеграційних стандартах, висуває високі вимоги до психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців. Освітній процес у закладах загальної середньої освіти потребує від учителя не лише глибоких предметних знань, а й розвиненого педагогічного мислення, майстерності управління учнівським колективом та здатності до впровадження освітніх інновацій. Навчальна дисципліна **«Педагогіка»** є обов'язковим компонентом підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю В11 Філологія (спеціалізація: В11.01 Українська мова та література та В11.10 Прикладна лінгвістика). Курс вивчається на 2-му курсі (4 семестр) для очної форми навчання та на 3-му курсі (5, 6 семестри) — для заочно форми. **Метою видання цих методичних рекомендацій** є надання науково-методичної допомоги студентам-філологам в організації їхньої аудиторної та самостійної роботи, оптимізації процесу засвоєння системних педагогічних знань та формування готовності до практичної діяльності вчителя мови та літератури, класного керівника.

Мета навчальної дисципліни: забезпечення теоретичної і практичної підготовки здобувачів вищої освіти до виконання функціональних обов'язків вчителя мови та літератури, а також вихователя (класного керівника) в закладах загальної середньої освіти України, шляхом формування системного педагогічного мислення, свідомості й самосвідомості, розвитку гуманістичної спрямованості особистості й педагогічних здібностей, виховання професійно значущих якостей педагога нової української школи.

Одними з основних завдань навчальної дисципліни є:

– пробудження пізнавального інтересу до педагогічних проблем, вивчення інноваційно-педагогічного досвіду закладів загальної середньої освіти, впровадження його елементів у власній педагогічній діяльності;

– формування ціннісного ставлення до педагогічної професії, діяльності класного керівника та вчителя мови та літератури закладу загальної середньої освіти;

– формування системи педагогічних знань, вмінь, навичок та здібностей, необхідних для проектування, організації й оцінювання якості освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти;

– розвиток творчого потенціалу та професійно значущих якостей здобувачів як суб'єктів освітнього процесу.

Методичні вказівки спрямовані на реалізацію компетентнісного підходу та відповідно у процесі опрацювання матеріалу здобувачі набувають загальних компетентностей (здатності вчитися й оволодівати сучасними знаннями, застосовувати їх у практичних педагогічних ситуаціях, працювати автономно та в команді) та фахових компетентностей (здатності вільно оперувати спеціальною педагогічною термінологією та готовності до педагогічної роботи в закладах загальної середньої освіти й навчання мові літератури).

Після успішного завершення навчального курсу «Педагогіка» здобувач зможе знати:

- ✓ провідні категорії педагогіки та історію навчання та виховання в Україні та за кордоном.
- ✓ методології та організації педагогічних досліджень, способи аналізу, узагальнення та обробки їх результатів;
- ✓ провідні чинники формування та розвитку особистості
- ✓ тенденції та особливості сучасного етапу розвитку загальної середньої освіти;
- ✓ ціннісні основи та правові норми реалізації функцій педагогічної діяльності вчителя та класного керівника в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО);
- ✓ сутність, структуру та специфіку процесів навчання та виховання учнів ЗЗСО, принципи, методи, засоби і форми їх організації;

- ✓ особливості застосування сучасних технологій навчання й виховання учнів;
- ✓ способи розвивально-виховного впливу на особистість, організації діалогічної взаємодії та співпраці з учнями, представниками педколективу;
- ✓ особливості функціонування закладу загальної середньої освіти, основи педагогічного менеджменту та моніторингу;

Також, по завершенню засвоєння дисципліни «Педагогіка» здобувач вищої освіти повинен вміти:

- ✓ критично аналізувати педагогічні явища, процеси, факти, ідеї, концепції, теорії;
- ✓ брати участь у дослідницьких проєктах, професійно-педагогічних дискусіях;
- ✓ здійснювати вивчення інноваційно-педагогічного досвіду, впроваджувати його елементи у власний досвід;
- ✓ проводити власні педагогічні спостереження, аналізувати, узагальнювати й оформлювати їх результати;
- ✓ створювати гуманістичне, особистісно зорієнтоване освітньо-виховне середовище;
- ✓ планувати й координувати групову й колективну навчально-пізнавальну й виховну діяльність учнів з врахуванням їхніх освітніх потреб, особливостей;
- ✓ співпрацювати з учнями, їх батьками та членами педагогічного колективу ЗЗСО, враховуючи їхні особливості як представників певних (інших) культур та релігій;
- ✓ адекватно використовувати методи педагогічної діагностики, моніторингу та менеджменту під час вирішення професійних завдань.

2. Зміст дисципліни «Педагогіка»

Дисципліна «Педагогіка» складається з чотирьох змістових модулів та розраховано на 16 тем. В першому змістовому модулі «Загальні основи педагогіки» ознайомлення здобувачів із педагогікою як самостійною наукою, її методологічним апаратом, закономірностями розвитку людини та вимогами до особистості сучасного вчителя. Тематика модуля охоплює фундаментальні питання: від історичних витоків педагогічної теорії та логіки наукового експерименту до вікової психопедагогіки та професійного самовдосконалення вчителя. Програма побудована так, щоб теоретичні знання трансформувалися у перші професійні навички.

Другий розділ представляє ядро теоретико-практичної підготовки майбутнього педагога. Він присвячений дидактиці – галузі педагогіки, що досліджує закономірності, принципи, зміст, методи та форми процесу навчання в закладах загальної середньої освіти. Освоєння цього змістового модуля дозволить зрозуміти навчання не як стихійну передачу інформації, а як цілісну, науково обґрунтовану дидактичну систему, де кожен елемент взаємопов'язаний.

Третій змістовий модуль присвячений теорії виховання — ключовому складнику педагогічної науки, який розкриває закономірності цілеспрямованого формування особистості учня, його ціннісних орієнтирів, моральних якостей та соціальної відповідальності. Метою модуля є озброєння майбутніх педагогів системними знаннями про виховний процес у сучасній школі, методологію його проектування, а також інструментарій виховної роботи з учнівським колективом.

Завершальний четвертий змістовий модуль курсу присвячений вивченню теоретичних і практичних засад управління освітніми системами - педагогічному менеджменту. Метою цього модуля є формування у майбутніх фахівців цілісного уявлення про правове поле, структуру, механізми функціонування сучасного закладу загальної середньої освіти, а також про роль учителя як активного суб'єкта освітніх інновацій та керівника навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки

Тема 1. Педагогіка в системі наук

Поняття про педагогіку. Особливості виникнення та етапи розвитку педагогіки. Предмет і завдання педагогіки як науки. Характеристика провідних категорій педагогіки. Система педагогічних наук. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Педагогіка як навчальна дисципліна та теоретична основа професійної діяльності вчителя. Внесок Я. Коменського, Г. Сковороди, К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського у розвиток теорії і практики педагогіки.

Тема 2. Методологія педагогічного дослідження.

Поняття методології та логіки педагогічного дослідження. Система принципів педагогічного дослідження. Характеристика теоретичних, емпіричних та статистичних методів педагогічного дослідження. Педагогічний експеримент: підготовка, характеристика провідних етапів та особливостей їх реалізації. Вчитель як педагог-дослідник.

Тема 3. Розвиток та формування особистості

Поняття людина, індивідуальність, особистість. Поняття розвиток та формування. Рушійні сили розвитку особистості. Роль біологічних та соціальних чинників у розвитку особистості. Спадковість і розвиток особистості. Вплив середовища на розвиток та формування особистості. Роль виховання та освіти у розвитку особистості. Активна діяльність особистості як фактор її розвитку. Поняття вікової періодизації. Особливості розвитку та виховання різних вікових груп: молодший шкільний вік; середній шкільний вік; старший шкільний вік. Учні з особливими потребами.

Тема 4. Сучасна роль педагога в розвитку та формуванні особистості

Педагог в сучасному суспільстві. Вимоги до педагога. Найважливіші якості сучасного педагога. Функції педагога. Соціально-правовий статус педагога. Професійний потенціал педагога. Поняття педагогічна майстерність. Педагогічна майстерність. Елементи педагогічної майстерності. Педагогічна техніка педагога. Майстерність педагогічного спілкування. Педагогічний такт і

авторитет педагога. Адаптація педагога до педагогічної діяльності. Мотивація у діяльності педагога.

Змістовий модуль 2. Теорія освіти та навчання здобувачів середньої освіти

Тема 5. Дидактика закладу загальної середньої освіти

Сутність процесу навчання. Поняття про дидактику та її дослідження у педагогіці. Основні категорії дидактики. Історія розвитку дидактики середньої школи, характеристика основних дидактичних систем. Сучасні завдання та актуальні проблеми дидактики середньої школи. Загальна середня освіта як багатоаспектний феномен. Основні сучасні тенденції та стратегії розвитку загальної середньої освіти в Україні та зарубіжних країнах.

Тема 6. Зміст загальної середньої освіти

Поняття про зміст загальної середньої освіти, історичні чинники його розвитку. Теорії організації змісту загальної середньої освіти. Фактори, що зумовлюють формування змісту загальної середньої освіти. Наукові вимоги до формування змісту загальної середньої освіти в умовах сучасності. Особливості реалізації змісту загальної середньої освіти в сучасній українській та зарубіжній школі.

Тема 7. Сутність і структура процесу навчання

Сутність і специфіка процесу навчання, його основні функції. Характеристика діяльності суб'єктів викладання та учіння, вимог до їх організації та підвищення ефективності. Процес навчання в закладі загальної середньої освіти як цілісна дидактична система: цілі і завдання (цільовий компонент), мотиви та потреби (стимуляційно-мотивуючий компонент), зміст освіти (змістовий компонент), способи організації навчально-пізнавальної діяльності учнів (операційно-діяльнісний компонент), її контроль і регулювання (контрольно-регулювальний компонент), оцінка і самооцінка результатів навчання (оцінно-результативний компонент).

Тема 8. Принципи і закономірності процесу навчання

Поняття про принцип навчання, правила. Історія розвитку принципів навчання. Система сучасних принципів навчання та їх характеристика. Поняття про закономірності процесу навчання. Класифікація закономірностей навчання. Способи врахування закономірностей навчання під час організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. Принципи і закономірності навчання обдарованих дітей. Способи попередження й профілактики відставання учнів у навчанні.

Тема 9. Види, методи та технології навчання

Поняття про види навчання. Характеристика провідних видів навчання (пояснювально-ілюстративного, проблемного, евристичного, диференційованого, особистісно зорієнтованого та інш.) та їх класифікація. Диференційоване навчання в школі. Поняття про методи навчання. Класифікація методів навчання за сучасними критеріями (джерело знань; способи організації пізнавальної діяльності учнів; форми дидактичної взаємодії та інш.). Методи організації та самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності. Методи стимулювання і мотивації учіння. Методи контролю і самоконтролю в навчанні. Бінарні методи навчання. Ситуаційний метод. Вибір методів навчання та вимоги щодо їх застосування. Технологія навчання, її структура. Класифікація сучасних технологій навчання, характеристика їх специфіки та дидактичних можливостей.

Тема 10. Форми і засоби організації навчання

Поняття про форми організації навчання, історію їх становлення. Класифікація форм навчання та їх характеристика. Урок як провідна форма організації навчання у закладах загальної середньої освіти. Типи і види уроків, їх структура. Психолого-дидактичні та гігієнічні вимоги до проведення уроків, критерії оцінки їх ефективності. Нестандартні уроки: особливості проектування, підготовки та проведення. Суть загальнодидактичного аналізу уроку, логіка його самоаналізу. Допоміжні форми навчання. Поняття про засоби навчання, їх класифікацію, вимоги щодо їх практичного застосування.

Тема 11. Контроль процесу навчання та моніторинг його якості

Мета і завдання контролю процесу навчання. Функції контролю навчання: діагностична, дидактична, корекційна, виховна. Види (попередній, поточний, періодичний, підсумковий), методи (усний, письмовий, графічний, програмний) та форми (іспит, колоквиум; контрольні, лабораторні роботи; тестування) контролю навчання. Психолого-педагогічні вимоги до перевірки та оцінки знань, умінь і навичок учнів. Особливості проведення контрольних робіт та іспитів. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів за 12-бальною шкалою оцінювання. Стимулююча та корекційна роль оцінки. Врахування індивідуальних особливостей учнів у процесі оцінювання їх навчальних досягнень. Рейтингова система контролю і оцінки знань учнів. Модульний контроль, його особливості. Поняття моніторингу якості процесу навчання, способів оцінювання компетенцій.

Змістовий модуль 3. Теорія виховання здобувачів середньої освіти

Тема 12. Сутність, зміст та напрями процесу виховання

Поняття про процес виховання. Характеристика структури процесу виховання як системи: мета, завдання, мотиви, зміст, умови і способи здійснення, прикінцеві результати. Поняття виховного ідеалу. Характеристика змісту і провідних напрямів виховання (розумового, патріотичного, правового, морального, художньо-естетичного, трудового, екологічного, полікультурного, гендерного і т. ін.) у сучасних закладах загальної середньої освіти. Діалектика процесів виховання, соціалізації та самовиховання учнів. Перевиховання учнів.

Тема 13. Загальні закономірності, принципи, методи і форми виховання

Принципи виховання, їх класифікація та характеристика. Поняття про методи виховання. Класифікація методів виховання. Методи формування свідомості особистості. Методи організації діяльності. Методи стимулювання. Вибір методів виховання. Загальні закономірності виховання. Основні принципи виховання. Характеристика сучасних форм і засобів виховання. Традиційні та інноваційні форми виховної роботи з учнями (предметні

олімпіади, брейн-ринг, КВК, конкурси, клуби за інтересами, екскурсія, виховний проект). Сучасні виховні технології. Позашкільні форми виховання.

Тема 14. Класний керівник як організатор учнівського виховного колективу

Посадові функції, напрями і форми роботи класного керівника. Учні́вський колектив як форма виховання та предмет професійної діяльності класного керівника. Специфіка організації та психолого-педагогічного супроводу розвитку учнівського виховного колективу. Характеристика та способи діагностики стадій розвитку учнівського виховного колективу, місця і ролі особистості учня в його життєдіяльності. Ефективні прийоми педагогічного управління учнівським колективом, оцінювання його досягнень.

Змістовий модуль 4. Основи педагогічного менеджменту і моніторингу закладу загальної середньої освіти

Тема 15. Заклад загальної середньої освіти як об'єкт педагогічного менеджменту

Поняття про сучасну систему загальної середньої освіти України та зарубіжних країн, тенденції та стратегії їх перспективного розвитку. Характеристика законодавчих документів: Закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту»; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2025 року; Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти. Концепція «Нова українська школа». Характеристика провідних типів закладів загальної середньої освіти в Україні, їх структура та механізм управління. Характеристика принципів і методів педагогічного менеджменту. Педагогічний колектив як об'єкт і суб'єкт управління. Педагогічна рада школи, її роль у підвищенні академічного іміджу закладу освіти. Кафедра / метод об'єднання вчителів української мови, його роль у залученні вчителів до освітніх інновацій. Роль і спрямованість науково-методичної роботи вчителів. Функції директора та його заступників як менеджерів закладу загальної середньої освіти. Особливості планування,

організації та моніторингу якості діяльності закладу загальної середньої освіти. Моніторинг якості професійно-педагогічної діяльності вчителів.

Тема 16. Вчитель української мови та література як менеджер та суб'єкт освітніх інновацій

Посадові обов'язки та професійні функції учителя української мови та літератури як організатора навчання й виховання учнів. Специфіка педагогічної діяльності вчителя української мови та літератури та етапи перспективного професійного зростання. Науково-методична робота та її роль в підвищенні кваліфікації вчителів мови та літератури, розвитку їхньої професійно-педагогічної активності. Поняття про інновації в освіті та передовий педагогічний досвід учителів України та зарубіжних країн. Педагогічне новаторство, критерії його виміру. Чинники та умови створення інноваційно-педагогічного середовища в закладі загальної середньої освіти. Сучасний учитель української мови та літератури як провідник освітніх реформ в контексті Концепції нової української школи, його роль як суб'єкта та менеджера освіти учнів закладу загальної середньої освіти.

3. Тематика практичних занять

Тематика практичних занять розраховано на 18 годин (9 занять) для здобувачів очної форми навчання та 4 годин (2 заняття) для студентів заочної форми навчання.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Очна	Заочна
1.	Загальні засади розвитку особистості	2	
2.	Сучасний педагог як суб'єкт освітнього процесу	2	
3.	Система дидактичних закономірностей та принципів	2	
4.	Методи та засоби навчання	2	
5.	Форми і засоби організації навчання	2	2
6.	Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю	2	
7.	Методи та форми виховної роботи	2	2
8.	Робота класного керівника	2	
9.	Педагогічний менеджмент	2	
Разом		18	4

Практичні заняття з навчальної дисципліни «Педагогіка» це вид начального заняття, що передбачає самостійне вивчення питань за темою робочої програми дисципліни, зокрема основних понять, питань для обговорення та практичних завдань з оформленням відповідних матеріалів (схема, таблиця, презентація, реферат, доповідь, повідомлення тощо). Практичні заняття спрямовані на сприяння формуванню у здобувачів самостійного, зокрема за допомогою рекомендованої літератури та інформаційних ресурсів, засвоєння знань а також вміння аналізувати відповідність діяльності педагога закладу середньої освіти

Головна мета практичних занять — системне формування базових професійно-педагогічних компетентностей майбутнього педагога. Практикум спрямований на те, щоб перевести теоретичні знання з чотирьох змістових

модулів курсу у площину стійких практичних умінь, навичок і готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

На сьогодні підготовка до практичних занять потребує від здобувача вищої освіти високої організації, систематичної та уважної самостійної роботи використовуючи рекомендовану літературою з дотриманням стандартів академічної доброчесності та норм діючих нормативно-правових актів. У разі виникнення будь-яких запитань чи необхідності у додаткових роз'ясненнях щодо виконання завдань під час підготовки до практичних занять, або існує потреба у коментарях чи додаткових консультаціях в процесі самостійного вивчення джерел, звертайтеся до науково-практичних працівників, які працюють з вами на лекційних та практичних заняттях.

Практичні заняття з курсу «Педагогіка» скеровані також на сприяння розвитку логічного мислення, можливості висловлювати й аргументувати власні думки, тому пам'ятайте, що успіх на практичному занятті напряму залежить від вашої активності, готовності експериментувати, дискутувати та критично мислити тощо. Бажаємо вам натхненної та продуктивної роботи на шляху до педагогічної майстерності!

Практичне заняття 1

Тема: Загальні засади розвитку особистості

Мета: навчальна: розкрити сутність понять «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість», «розвиток» і «формування»; з'ясувати співвідношення біологічного та соціального у структурі особистості; розвивати вміння аналізувати рушійні сили розвитку людини, критично оцінювати вплив спадковості, середовища та виховання на становлення особистості; виховувати розуміння важливості педагогічного керівництва та власної активності людини у процесі її саморозвитку.

Ключові поняття: людина, індивід, індивідуальність, особистість, розвиток, формування, рушійні сили розвитку, внутрішні та зовнішні

суперечності, спадковість, середовище, виховання, активна діяльність особистості.

Питання для обговорення:

1. Основні категорії педагогіки.
2. Поняття людина, індивідуальність, особистість.
3. Поняття розвиток та формування.
4. Рушійні сили розвитку особистості.
5. Роль біологічних та соціальних чинників у розвитку особистості.
6. Спадковість і розвиток особистості.
7. Вплив середовища на розвиток та формування особистості.
8. Роль виховання та освіти у розвитку особистості.
9. Активна діяльність особистості як фактор її розвитку.
10. Поняття вікової періодизації.
11. Особливості розвитку та виховання різних вікових груп: молодший шкільний вік; середній шкільний вік; старший шкільний вік. Учні з особливими потребами.
12. Урахування індивідуальних особливостей людини в освітньому процесі.
13. Основні підходи до вивчення особистості.

Практичні завдання:

1. **Прокоментуйте визначення:** 1) Людина за своєю природою є істота суспільна (**Арістотель**). 2) Хоч би як тобі хотілося, ти не можеш відокремити своє життя від людства. Ти живеш у ньому, ним і для нього. Ми всі створені для взаємодії – як ноги, руки, очі (**Марк Аврелій**). 3) Особистість, зливаючись із колективом, не втрачає себе. Навпаки, вона досягає в колективі вищого ступеня і вдосконалення (**Анрі Барбюс**). 4) Той, кому здається, що він може обійтися без інших людей, дуже помиляється; але той, хто гадає, що без нього не можуть обійтися люди, помиляється ще дужче (**Франсуа де Ларошфуко**). 5) Неможливо завжди бути героєм, але завжди можна

залишатися людиною (**Йоганн Гете**). **6)** Лише тоді станеш людиною, коли навчишся бачити людину в іншій... .

2. Розкрийте сутність впливу на розвиток особистості наведених у таблиці факторів.

Фактори	Сутність впливу
Спадковість	
Діяльність	
Соціальне середовище	
Сім'я	
Спілкування	
Виховання	

3. Розробіть покроковий алгоритм розмови з цією дитиною. Що категорично не можна говорити? Що треба сказати на ваш погляд?

Сценарій 1. Молодший школяр - 7 років. Дитина, яка раніше була слухняною, почала кривлятися, маніпулювати, відповідати вчителю тоном дорослого, довго збирає портфель, втратила безпосередність.

Сценарій 2. Учениця 8-го класу різко змінила стиль одягу на готичний, на зауваження педагога щодо дрес-коду відповідає: «Ви не маєте права лізти в мій особистий простір, ви порушуєте мої кордони».

Сценарій 3. Учень 11-го класу повністю закинув навчання, став апатичним. На питання батьків і вчителів про зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) та вибір професії відповідає: «Мені байдуже, я нікуди не хочу вступати, я взагалі не знаю, навіщо все це».

Література

1. Педагогіка: навч. посібник /укл. І. П. Анєнкова, М. А. Байдан, О. А. Горчакова, В. М. Руссол. Львів : «Новий Світ 2000», 2020. 567 с.

2. Педагогіка /укл. Ортинський В.Л., Козловський Ю.М., Дольнікова Л.В. Львів: Львівська політехніка, 2020. 160 с.

3. Поясок Т. Б., Беспарточна О. І. Педагогіка : навчальний посібник. Кременчук : Видавництво «НОВАБУК», 2024. – 208 с.

Практичне заняття 2

Тема: Сучасний педагог як суб'єкт освітнього процесу

Мета: Сформувати в майбутніх філологів цілісне уявлення про соціальну роль, функції та професійні вимоги до сучасного педагога; проаналізувати нормативно-правову базу його діяльності; розвивати навички критичного аналізу професійного потенціалу та мотивації до педагогічної праці: розкрити сутність і структуру педагогічної майстерності; розвивати елементи педагогічної техніки; формувати навички толерантного, педагогічно доцільного спілкування, виховання педагогічного такту та авторитету в майбутніх педагогів.

Ключові поняття: суб'єкт освітнього процесу, професійна компетентність, професійний потенціал, функції педагога, соціально-правовий статус вчителя, академічна свобода, професійна адаптація, педагогічна мотивація.

Питання для обговорення:

1. Педагог в сучасному суспільстві.
2. Вимоги до педагога.
3. Найважливіші якості сучасного педагога.
4. Функції педагога.
5. Соціально-правовий статус педагога.
6. Професійний потенціал педагога.
7. Поняття педагогічна майстерність.
8. Елементи педагогічної майстерності.
9. Педагогічна техніка педагога.
10. Майстерність педагогічного спілкування.

11.Педагогічний такт і авторитет педагога.

12.Адаптація педагога до педагогічної діяльності.

13.Мотивація у діяльності педагога.

Практичні завдання 1. Які на ваш погляд основні якості ідеального педагога? Заповніть таблицю:

СПЕЦІАЛІСТ	ПРАЦІВНИК	ЛЮДИНА
1.....	1.....	1.....
2.....	2.....	2.....
3.....	3.....	3.....

2. Прокоментуйте висловлювання: 1) Сократа вихваляли за те, що, маючи можливість займати громадську посаду і бути корисним своїй батьківщині, він вважав за краще служити вихованню юнацтва, заявляючи що більш корисній державі той хто зробить багатьох здібними управляти державою ніж той хто управляє ним сам (**Я.А. Коменський**). 2) Якщо медикам ми віряємо наше здоров'я, то вихователям, віряємо моральність і розум дітей наших, віряємо їхню душу, а разом з тим і майбутнє нашої вітчизни (**К. Д. Ушинський**). 3) В наших руках найбільше з усіх цінностей світу –Людина. Ми творимо Людину, як скульптор творить свою статую з безформного шматка мармуру: десь у глибині цієї мертвої брили лежать прекрасні риси, які потрібно добути, очистити від усього зайвого (**В.О. Сухомлинський**).

3. Сценарій: Мати прийшли на батьківські збори зі скаргою: «Ви поставили моїй дитині «6» балів за творче есе з літератури! Вона у мене творча особистість, пише вірші. Ви просто упереджено ставитеся і нищите її індивідуальність своєю сухою програмою!».

Врегулюйте конфлікт, не переходячи на взаємні звинувачення і не принижуючи авторитет оцінки.

Література

1. Педагогіка: навч. посібник /укл. І. П. Анєнкова, М. А. Байдан, О. А. Горчакова, В. М. Руссол. Львів : «Новий Світ 2000», 2020. 567 с.
2. Педагогіка /укл. Ортинський В.Л., Козловський Ю.М., Дольнікова Л.В. Львів: Львівська політехніка, 2020. 160 с.
3. Сикорський П. Нова педагогіка: підручник. Львів: Львівська політехніка, 2021. 540с.

Практичне заняття 3

Тема: Система дидактичних закономірностей та принципів

Мета: Поглибити та систематизувати знання здобувачів про категорії дидактики, закономірності та принципи навчання; формувати вміння проектувати етапи уроку мови та літератури з дотриманням дидактичних принципів; розвивати методичну гнучкість у роботі з обдарованими учнями та навички дидактичного проектування для запобігання неуспішності.

Ключові поняття: дидактика, процес навчання, мотиви навчання, закономірності навчання, принципи навчання, дидактичні правила, дидактична адаптація, обдарованість, неуспішність (відставання), педагогічна профілактика.

Питання для обговорення:

1. Дидактика та її основні категорії.
2. Функції процесу навчання.
3. Основні мотиви навчання.
4. Поняття про принцип навчання, правила.
5. Історія розвитку принципів навчання.
6. Система сучасних принципів навчання та їх характеристика.
7. Поняття про закономірності процесу навчання.
8. Класифікація закономірностей навчання.

9. Способи врахування закономірностей навчання під час організації навчально-пізнавальної діяльності учнів.
10. Принципи і закономірності навчання обдарованих дітей.
11. Способи попередження й профілактики відставання учнів у навчанні.

Практична робота:

1. Прокоментуйте народну педагогіку про навчання: ...**1)** Говори мало, слухай багато, а думай ще більше. ... **2)** Не кажи – не вмію, а кажи – навчусь. ...**3)** Краще раз побачити, ніж сто разів почути. **4)** Хто думає, той і розум має. **5)** Де більше науки, там менше муки. **6)** Умів дитину народити, умій і навчити.

2. Прокоментуйте висловлювання: **1)** Освіта - це те, що більшість отримує, багато передають, і лише небагато мають (**Карл Краус**). **2)** Освіта коштує грошей невігластво теж (**Клаус Мозер**). **3)** Освіта як гроші, його потрібно мати багато, інакше все одно виглядатимеш бідно (**Ліна Марса**). **4)** Можна привезти коня до водопою, але не можна змусити його пити... . **5)** Потрібно багато вчитися, щоб небагато знати (**Шарль Луї де Монтеск'є**). **6)** Ті, хто не читають книг не мають переваги над тими, хто не вміють читати... . **7)** Людина освічена - це та, хто знає де знайти те, чого він не знає (**Георг Зіммель**). **8)** Цінність освіти найяскравіше виявляється тоді коли освічені висловлюються про речі які лежать поза сферою їх освіти (**Клаус Мозер**). **9)** Вік живи - вік вчися! І ти нарешті досягнеш того, що подібно до мудреця, матимеш право сказати що нічого не знаєш

3. Які принципи навчання порушено?

Кейс А: Учитель у 5 класі розпочинає тему «Фонетика» і відразу дає учням складну класифікацію звуків за декількома акустичними ознаками з університетського підручника, використовуючи терміни «лабіалізація» та «імплізія». Діти розгублені, ніхто не піднімає рук.

Кейс Б: На уроці літератури вчителька експресом прочитала лекцію про життя письменника, швидко опитала двох сильних учнів і перейшла до нової теми, не провівши жодної вправи на закріплення чи рефлексію. Наступного тижня під час самостійної роботи половина класу не змогла згадати ключові факти.

Кейс В: Учитель вивчає з дев'ятикласниками тему «Безсполучникове складне речення». На дошці записано 15 речень-прикладів, але всі вони взяті з різних параграфів, не пов'язані між собою тематично, а правила інтонації вчитель пояснює «на пальцях», без жодної схеми чи аудіоприкладу.

Література

1. Вітвицька С., Єремєєва В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: SBA Print, 2026. 256 с.
2. Сикорський П. Нова педагогіка: підручник. Львів: Львівська політехніка, 2021. 540с.
3. Пащенко М., Краснощок І. Педагогіка: навч. підр. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 228 с.

Практичне заняття 4

Тема: Методи та засоби навчання

Мета заняття: систематизувати знання здобувачів про сутність, класифікацію методів, прийомів та засобів навчання; формувати вміння обґрунтовано обирати й комбінувати методи організації, стимулювання та контролю на уроках філологічного циклу; розвивати навички проектування технологічних карт уроку та розрізнення понять «метод», «прийом» і «технологія».

Ключові поняття: Метод навчання, прийом навчання, класифікація методів, методи стимулювання, бінарні методи, ситуаційний метод (кейс-метод), технологія навчання, засоби навчання.

Питання для обговорення:

1. Поняття про види навчання. Характеристика провідних видів навчання.
2. Поняття метод та прийом навчання.
3. Основні підходи до класифікації методів навчання.
4. Основна характеристика методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності школярів.
5. Основна характеристика методів стимулювання навчальної діяльності школярів.
6. Загальна характеристика методів контролю та самоконтролю у навчанні.
7. Бінарні методи навчання.
8. Ситуаційний метод.
9. Вибір методів навчання та вимоги щодо їх застосування.
10. Технологія навчання, її структура.
11. Класифікація сучасних технологій навчання, характеристика їх специфіки та дидактичних можливостей.
12. Основні засоби навчання.

Практична робота:

1. Оберіть один чинний підручник з української мови або літератури для будь-якого класу (5–11 кл.) та проаналізуйте один параграф чи тему за схемою:

Візуальні засоби: Як ілюстрації, інфографіка чи схеми в підручнику допомагають засвоїти матеріал? Чи є вони просто декоративними, чи несуть дидактичне навантаження?

Аналіз методів: Які методи навчання закладені в запитаннях наприкінці теми? (Порахуйте відсоткове співвідношення: скільки запитань орієнтовано на пасивне відтворення матеріалу, а скільки — на проблемно-пошукову діяльність).

Модифікація засіб-метод: Запропонуйте, як за допомогою додаткових засобів (наприклад, QR-коду на відеоролик чи аудіокнигу) зробити цей параграф більш інтерактивним.

2. Опишіть свій власний досвід навчання в школі та університеті, відповівши на три аналітичні блоки питань:

Мій найефективніший метод-стимул: Згадайте випадок зі свого шкільного минулого, коли вчитель мови чи літератури використав метод, який миттєво включив вас у роботу й підвищив інтерес до предмета. Проаналізуйте цей метод за класифікацією. Чому він спрацював?

Мій «методичний бар'єр»: Які методи чи прийоми навчання викликали у вас найбільший супротив, нудьгу чи страх під час навчання (наприклад, механічне зазубрювання без розуміння, фронтальне опитування «під прицілом журналу»)? Обґрунтуйте дидактичні недоліки цього підходу.

Моя майбутня домінанта: Якби вам довелося завтра вийти на заміну уроку мови, які два методи та один засіб навчання стали б вашим головним опорним арсеналом? Поясніть свій вибір.

Література

1. Вітвицька С., Єремєєва В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: SBA Print, 2026. 256 с.
2. Зайченко І. Педагогіка: Підручник. 4-те видання, перероблене та доповнене. Київ: Ліра-К, 2025. 608 с.
3. Задорожна-Княгницька Л.В., Тимофєєва І. Б. Загальні основи педагогіки: навчальний посібник. Київ: Олді+. 2025. 192 с.

Практичне заняття 5

Тема: Форми і засоби організації навчання

Мета заняття: систематизувати знання здобувачів про форми організації навчання, еволюцію класно-урочної системи, типологію та структуру сучасного уроку; формувати вміння проектувати різні етапи уроків мови й літератури відповідно до їх дидактичної мети; розвивати навички конструювання нестандартних занять та алгоритмізації педагогічного самоаналізу.

Ключові поняття: форма організації навчання, класно-урочна система, урок, типологія уроків, структура уроку, нестандартний урок, допоміжні форми навчання, самоаналіз уроку, хронометраж уроку.

Питання для обговорення:

1. Поняття форми організації навчання.
2. Історію становлення форми організації навчання.
3. Класифікація форм навчання та їх характеристика.
4. Урок як провідна форма організації навчання у закладах загальної середньої освіти.
5. Типи і види уроків, їх структура.
6. Основні вимоги до проведення уроків.
7. Критерії оцінки ефективності уроків.
8. Нестандартні уроки: особливості проектування, підготовки та проведення.
9. Головні етапи та структура самоаналізу уроки.
10. Допоміжні форми навчання.

Практичні завдання:

1. **Завдання:** Виявити помилки в розподілі часу, обґрунтувати, які етапи затягнуті й чому, та письмово переформатувати хронометраж так, щоб урок став дидактично ефективним. Реальна хронокарта уроку для аналізу (45 хвилин):

Організаційний момент, перекличка, заспокоєння класу — 5 хв.

Перевірка домашнього завдання (вчитель детально викликав трьох учнів до дошки, решта класу нудьгувала) — 15 хв.

Оголошення теми, мотивація (вчитель зачитував довгу притчу) — 5 хв.

Пояснення нового матеріалу (фронтальна лекція вчителя біля дошки) — 12 хв.

Первинне закріплення (учні встигли колективно записати лише одне речення під диктовку) — 4 хв.

Пояснення домашнього завдання (під дзвінок, похапцем) — 2 хв.

Примітка: Етапи рефлексії, підбиття підсумків та оцінювання учнів повністю випали через брак часу.

2. **Практикум:** Домашня робота є важливою допоміжною формою навчання, але завдання на зразок «прочитати параграф і виконати вправу 12» часто призводять до списування з ГДЗ. Сучасний педагог має вміти проектувати диференційовані та творчі домашні завдання.

Інструкція: Оберіть тему (наприклад, література: *Микола Гоголь, «Ніч перед Різдвом»* або мова: *«Стилі мовлення»*).

Завдання: Розробити письмовий пакет домашніх завдань для учнів, який містить три рівні на вибір (принцип дидактичної гнучкості):

Рівень 1 (Базовий / Репродуктивно-практичний): Завдання на закріплення закономірностей, але в інтерактивній формі (наприклад, заповнити онлайн-кресворд або знайти помилки в деформованому тексті).

Рівень 2 (Конструктивний / Професійно-орієнтований): Завдання, пов'язане з практичним життям (наприклад, написати повідомлення в офіційно-діловому стилі від імені директора школи або скласти мапу подорожі Вакули до Петербурга).

Рівень 3 (Творчий / Високий): Завдання для обдарованих дітей (наприклад, створити сторінку персонажа повісті в інстаграмі або записати аудіоподкаст-рецензію на твір тривалістю до 1 хвилини).

Література

1. Вітвицька С., Єремєєва В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: SBA Print, 2026. 256 с.
2. Зайченко І. Педагогіка: Підручник. 4-те видання, перероблене та доповнене. Київ: Ліра-К, 2025. 608 с.
3. Задорожна-Княгницька Л.В., Тимофєєва І. Б. Загальні основи педагогіки: навчальний посібник. Київ: Олді+. 2025. 192 с.

Практичне заняття 6

Тема: Контроль за навчально-пізнавальною діяльністю

Мета заняття: Систематизувати й поглибити знання здобувачів про сутність, функції, види та методи контролю; сформувати практичні вміння застосовувати критерії 12-бальної системи оцінювання на матеріалі філологічних дисциплін; навчити проектувати компетентнісні інструменти перевірки знань та враховувати психолого-педагогічні вимоги й індивідуальні особливості учнів у процесі контролю.

Ключові поняття: педагогічний контроль, оцінка, відмітка, функції контролю, види контролю (попередній, поточний, періодичний, підсумковий), 12-бальна шкала оцінювання, рейтингова система, модульний контроль, моніторинг якості освіти, критерії оцінювання, компетентнісний контроль.

Питання для обговорення:

1. Мета і завдання контролю процесу навчання.
2. Функції контролю навчання: діагностична, дидактична, корекційна, виховна.
3. Види (попередній, поточний, періодичний, підсумковий), методи (усний, письмовий, графічний, програмний) та форми (іспит, колоквиум; контрольні, лабораторні роботи; тестування) контролю навчання.
4. Психолого-педагогічні вимоги до перевірки та оцінки знань, умінь і навичок учнів.
5. Особливості проведення контрольних робіт та іспитів.
6. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів за 12-бальною шкалою оцінювання.
7. Стимулююча та корекційна роль оцінки.
8. Врахування індивідуальних особливостей учнів у процесі оцінювання їх навчальних досягнень.
9. Рейтингова система контролю і оцінки знань учнів.
10. Модульний контроль, його особливості.

11. Поняття моніторингу якості процесу навчання, способів оцінювання компетенцій.

Практичні завдання:

1. Письмово проаналізувати та переформатувати три варіанти типових вчительських коментарів у зошитах з мови та літератури, які мають деструктивний або малоінформативний характер. Запропонуйте замість токсичних чи надто загальних фраз конструктивний зворотний зв'язок за схемою: «Похвала за конкретне досягнення + Вказівка на зону росту + Зрозумілий крок для виправлення».

➤ **Коментар 1 (неінформативний):** *«Твір непоганий, але тему розкрито слабо. Постарайся краще. 7 балів».*

Приклад: конструктивна альтернатива: *«Дмитре, мені дуже сподобався твій опис головного героя на початку твору — ти вдало підібрав епітети. Проте у другій частині бракує цитат із тексту для підтвердження твоїх думок (зона росту). Спробуй знайти у 3-му розділі повісті два висловлювання героя, які пояснюють його вчинок, і додай їх до своєї наступної роботи. За цей етап — 7 балів, потенціал вищий!».*

➤ **Коментар 2 (деструктивний):** *«Жахливий почерк і суцільні помилки! Мало читаєш. Диктант — 3 бали».*

➤ **Коментар 3 (каральний):** *«Знову списав із ГДЗ? Думаєш, я не бачу? Ставлю 2 бали, чекаю з батьками».*

2. Контроль має бути об'єктивним, але водночас гуманним та адаптованим до індивідуальних можливостей дитини (наприклад, учнів із дислексією, дисграфією чи синдромом дефіциту уваги):

Сценарій: У 6-му класі під час написання підсумкової контрольної роботи з мови (тестування + відкрите творче завдання) учень із легким ступенем дисграфії припустився 12 суто механічних помилок (пропуски букв, заміна схожих за написанням літер, недописування закінчень слів). При цьому логіка виконання мовних тестів у нього ідеальна, а саме творче завдання

написане надзвичайно глибоко й оригінально. Якщо рахувати помилки механічно за загальною інструкцією, учень має отримати «незадовільно» (3-4 бали), що повністю знищить його мотивацію.

- Як у цій ситуації вчителю дотриматися принципу *об'єктивності*, але реалізувати *стимулюючу та корекційну роль оцінки*?
- Запропонуйте диференційований підхід до оцінювання цієї конкретної роботи: як розподілити бали між знанням мовної теорії та механічною навичкою письма?
- Напишіть короткий план рекомендацій для цього учня, які вчитель додасть до перевіреної роботи (як працювати над прогалинами без почуття меншовартості).

Література

1. Вітвицька С., Єремєєва В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: SBA Print, 2026. 256 с.
2. Педагогіка /укл. Ортинський В.Л., Козловський Ю.М., Дольнікова Л.В. Львів: Львівська політехніка, 2020. 160 с.
3. Сикорський П. Нова педагогіка: підручник. Львів: Львівська політехніка, 2021. 540с.

Практичне заняття 7

Тема: Методи та форми виховної роботи

Мета заняття: сформувати в майбутніх педагогів системне розуміння сутності людини як предмета виховання, цілей, принципів та закономірностей виховного процесу в сучасному суспільстві; навчити диференціювати та обґрунтовано обирати методи, прийоми та форми виховної роботи; розвивати вміння проектувати виховні заходи для учнівської молоді, інтегруючи філологічний контекст із процесами соціалізації.

Ключові поняття: виховання, мета виховання, ідеал виховання, соціалізація, виховна норма, принципи виховання (природовідповідність,

культуровідповідність, національна спрямованість), методи виховання, класифікація методів (методи формування свідомості, організації діяльності, стимулювання), форми виховної роботи.

Питання для обговорення:

1. Людина як предмет виховання.
2. Мета сучасного виховання. Ідеали виховання. Джерела цілей виховання.
3. Завдання виховання.
4. Поняття норма в вихованні.
5. Виховання як соціалізація.
6. Принципи виховання та їх класифікація.
7. Основні напрями виховання сучасної молоді.
8. Поняття про методи виховання.
9. Класифікація методів виховання.
10. Вибір методів та прийомів виховання.
11. Характеристика сучасних форм і засобів виховання.

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте основну думку видатних педагогів, діячів а також вашу особисту думку щодо виховання.

Видатні діячі та педагоги	Про виховання
Я. А. Коменський	
І. Песталоцці	
К. Д. Ушинський	
В. О. Сухомлинський	
М. Г. Стельмахович	
А. С. Макаренко	
Інші діячі та педагоги	
Ваша особиста думка	

2. **Індивідуальна робота. 1).** Опитайте по можливості мінімум 3 дітей, які навчаються в закладах загальної середньої освіти (вказати стать та вік

обов'язково): 1. На яку тему вони хотіли б, щоб з ними провели виховний захід (наприклад: кохання, дружба, вживання різних речовин, статеві відносини, музика, субкультури, сенс життя, вибір професії тощо). 2. Яке найважливіше питання, на їх погляд, вони хочуть задати та відповідно почути відверту відповідь від дорослих (можливо вчителів, батьків тощо). 3. Яка в них найзаповітніша мрія в житті? 4. Що вони хочуть змінити у своєму житті? 5. Ким вони себе бачать в майбутньому? Подякуйте їм за відверті відповіді.

2). Опитайте мінімум 2 дорослих (можливо батьків, родичів тощо), якщо вони б мали можливість повернутись у шкільні роки, щоб вони змінили в своєму житті та яку найголовнішу пораду вони можуть надати сучасній молоді?

Література

1. Вітвицька С., Єремеева В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: SBA Print, 2026. 256 с.
2. Педагогіка /укл. Ортинський В.Л., Козловський Ю.М., Дольнікова Л.В. Львів: Львівська політехніка, 2020. 160 с.
3. Сикорський П. Нова педагогіка: підручник. Львів: Львівська політехніка, 2021. 540с.

Практичне заняття 8

Тема: Робота класного керівника

Мета заняття: сформувати у здобувачів вищої освіти цілісне уявлення про функції, завдання та напрями діяльності сучасного класного керівника в умовах суспільних викликів; розвивати практичні вміння діагностувати стадії розвитку учнівського колективу, проектувати виховну систему класу, застосовувати ефективні прийоми педагогічного управління та психолого-педагогічного супроводу учнів.

Ключові поняття: Класний керівник, функції класного керівника, учнівський колектив, стадії розвитку колективу, соціометрія, психолого-педагогічний супровід, лідерство, виховна система класу, цифрова взаємодія.

Питання для обговорення:

1. Сучасні виклики, які стоять перед класними керівниками .
2. Завдання і функції класного керівника.
3. Напрями і форми роботи класного керівника.
4. Учні́вський колектив як форма виховання та предмет професійної діяльності класного керівника.
5. Характеристика та способи діагностики стадій розвитку учнівського виховного колективу.
6. Специфіка організації та психолого-педагогічного супроводу розвитку учнівського виховного колективу.
7. Ефективні прийоми педагогічного управління учнівським колективом, оцінювання його досягнень
8. Вимогу до сучасного класного керівника.

Практичні завдання:

1. Представити покроковий алгоритм дій класного керівника (із зазначенням залучених осіб — психолога, батьків, активу класу тощо).
- Кейс А (Цифровий булінг): У закритому чаті Telegram учні 8 класу створили образливі стікери та меми на основі фотографій однієї з однокласниць. Дівчина відмовляється йти до школи, батьки в паніці, винуватці вважають це «просто жартом». Які першочергові та довгострокові дії класного керівника?
 - Кейс Б (Інтеграція): До 6-го класу посеред навчального року прийшов учень — внутрішньо переміщена особа (ВПО), який має високий рівень тривожності та замикається в собі. Клас (що перебуває на стадії «м'якої глини») не виявляє агресії, але й не приймає його до спілкування. Спроектуйте систему дій класного керівника на найближчі два тижні.

2. Визначте найактуальніші на сьогодні напрями виховання учнівської молоді та створіть план-конспект виховного заходу (на вибір) за прикладом:

ПЛАН-КОНСПЕКТ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

I. Вступна частина (Організаційний блок)

Тема заходу: *(Наприклад: «Академічна доброчесність — шлях до успіху», «Культура віртуального спілкування», «Психологічна стійкість та стресостійкість» тощо).*

Мета заходу:

- *Виховна:* формування моральних цінностей, громадянської позиції, культури спілкування чи відповідальності тощо.
- *Розвивальна:* розвиток критичного мислення, навичок самопрезентації, командної роботи та емпатії тощо.
- *Пізнавальна:* розширення знань учнів з обраної тематики тощо.

Форма проведення: *(Оберіть актуальну: круглий стіл, інтерактивний захід з елементами тренінгу, дискусійний клуб, брейн-ринг, воркшоп тощо).*

Обладнання та матеріали: мультимедійна презентація, інтерактивна дошка (якщо онлайн — Miro/Padlet), фліпчарт, маркери, роздатковий матеріал (картки з кейсами) тощо.

II. Хід заходу

1. Вступне слово та мотивація (5–7 хвилин)

Привітання та створення позитивної атмосфери: використання короткого психологічного налаштування або вправи-криголаму (ice-breaker) для зняття напруги.

Оголошення теми та мети: обґрунтування актуальності теми для молоді (чому це важливо саме зараз).

Прийняття правил взаємодії: (наприклад: повага до думки іншого, правило «піднятої руки», активність, конфіденційність тощо)

2. Основна (практично-інформаційна) частина (25–30 хвилин)

Міні-лекція, Інформаційне повідомлення: стислий виклад ключових понять з використанням візуалізації (слайди, відеоролик тощо). *Важливо уникати монотонного монологу педагога.*

Інтерактивний блок (робота в групах / мікрогрупах):

- ✓ *Аналіз кейсів (Case-study):* розбір реальних життєвих чи професійних ситуацій, що стосуються теми.
- ✓ *Мозковий штурм (Brainstorming):* спільний пошук вирішення конкретної проблеми.
- ✓ *Рольова гра або дискусія:* обговорення суперечливих питань (метод «Займи позицію» або «Прес-метод» тощо).

Презентація результатів: представлення напрацювань груп, спільне обговорення та корекція висновків педагогом.

3. Підсумкова частина та рефлексія (7–10 хвилин)

Узагальнення матеріалу: підведення підсумків заходу, формулювання головного висновку (меседжу).

Рефлексія (Зворотний зв'язок):

- ✓ Що нового дізналися?
- ✓ Які навички або знання зможете використати у навчанні/житті?
- ✓ *Інтерактивна вправа для фіналу:* «Валіза, м'ясорубка, кошик», «Незакінчене речення» або експрес-опитування через Mentimeter тощо.

Заключне слово організатора: подяка учасникам за активність, побажання успіхів.

Література

1. Вітвицька С., Єремєєва В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: SBA Print, 2026. 256 с.
2. Педагогіка /укл. Ортинський В.Л., Козловський Ю.М., Дольнікова Л.В. Львів: Львівська політехніка, 2020. 160 с.
3. Сикорський П. Нова педагогіка: підручник. Львів: Львівська політехніка, 2021. 540с.

Практичне заняття 9

Тема: Педагогічний менеджмент

Мета заняття: сформувати системні знання про сутність, принципи та методи педагогічного менеджменту; ознайомити з нормативно-правовою базою управління ЗЗСО; розкрити специфіку функцій керівництва школи, управлінську роль педагогічної ради ЗВО та професійні функції вчителя української мови та літератури в контексті реформ НУШ; розвивати аналітичне та критичне мислення, управлінську компетентність, навички стратегічного планування, організації та моніторингу якості освіти; формувати вміння розв'язувати управлінські кейси та здійснювати саомоніторинг професійної діяльності. виховувати відповідальне ставлення до виконання посадових обов'язків, професійну готовність до впровадження освітніх реформ, зокрема Концепції НУШ, культуру академічної доброчесності та командної взаємодії в педагогічному колективі.

Ключові поняття: Педагогічний менеджмент, об'єкт і суб'єкт управління, функції менеджменту, принципи управління, методи менеджменту, нормативно-правове забезпечення освіти, моніторинг якості освіти, педагогічна рада, професійні функції вчителя, Нова українська школа (НУШ), освітній менеджер, академічна доброчесність.

Питання для обговорення:

1. Нормативно-правове забезпечення управління закладом загальної середньої освіти.
2. Поняття педагогічний менеджмент.
3. Характеристика принципів і методів педагогічного менеджменту.
4. Педагогічний колектив як об'єкт і суб'єкт управління.
5. Основні завдання педагогічної ради закладу вищої освіти.
6. Функції директора та його заступників як менеджерів закладу загальної середньої освіти.

7. Особливості планування, організації та моніторингу якості діяльності закладу загальної середньої освіти.
8. Моніторинг якості професійно-педагогічної діяльності вчителів.
9. Посадові обов'язки та професійні функції учителя української мови та літератури як організатора навчання й виховання учнів.
10. Сучасний учитель української мови та літератури як провідник освітніх реформ в контексті Концепції нової української школи, його роль як суб'єкта та менеджера освіти учнів закладу загальної середньої освіти.
11. Роль академічної доброчесності в діяльності педагога та менеджера закладу загальної середньої освіти та забезпеченні якісної освіти.

Практичні завдання:

1. Ситуації: 1) Досвідчений вчитель відмовляється переходити на нові цифрові платформи в НУШ. 2) Конфлікт між молодим педагогом та заступником директора через результати моніторингу уроку.

Визначити, які методи педагогічного менеджменту (адміністративні, соціально-психологічні чи психолого-педагогічні) має застосувати директор/заступник для конструктивного вирішення ситуації. Оформити рішення у вигляді алгоритму дій керівника?

2) Ситуація: Молодий учитель української мови та літератури прийшов працювати у 8-й клас. На уроках учні виконують завдання, але під час групової роботи, на перервах та у спільному чаті класу в месенджері повністю ігнорують мовний режим, переходячи на неформальний сленг або мову агресора. Спроби вчителя робити зауваження та знижувати бали за ведення дискусії неемоційною державною мовою викликали протест: учні взагалі замкнулися і відмовляються виступати публічно. *У чому полягає менеджерська помилка вчителя щодо організації мовно-культурного середовища? Які функції (мотиваційна, організаційна) провалено? Сформулюйте 3–4 альтернативні управлінські кроки вчителя (як модератора та коуча), які допоможуть мотивувати учнів дотримуватися мовного режиму через інструменти дитиноцентризму.*

3) Ситуація: У 9-Б класі під час уроку української літератури вчителька (педагог із 30-річним стажем, прихильниця суворої дисципліни) виявила, що один із лідерів класу, Артем (підліток із гострим почуттям справедливості, що має високі бали з гуманітарних предметів), сидить у телефоні. На зауваження вчительки: *«Сховай телефон і слухай про філософію Григорія Сковороди!»*, Артем відповів: *«Я шукаю першоджерело тексту, бо те, що ви говорите за підручником, застаріло, і Сковорода мав на увазі інше»*.

Вчителька сприйняла це як публічний підрив її авторитету, забрала у хлопця телефон до кінця уроку та виставила в журнал 2 бали за ведення дискусії не по темі. У відповідь Артем під час перерви створив у TikTok іронічне відео (мем) із використанням аудіозапису роздратованого голосу вчительки на уроці, де висміяв її застарілі методи викладання. Відео за дві години набрало тисячі переглядів, його підхопили учні інших класів.

Кризова точка: Вчителька дізналася про відео, написала доповідну записку директору з вимогою негайно скликати педраду, публічно виключити Артема з ліцею за «цькування та порушення честі педагога» або вона подасть заяву на звільнення. Батьки Артема, дізнавшись про 2 бали, вилучення телефона та погрози адміністрації, найняли юриста і заявляють про «порушення права на приватну власність (телефон), цькування дитини з боку вчителя та психологічний тиск». Клас солідарний з Артемом і погрожує бойкотувати уроки літератури. *Ваші дії як керівника закладу?*

Література

1. Вітвицька С., Єремєєва В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: SBA Print, 2026. 256 с.
2. Педагогіка /укл. Ортинський В.Л., Козловський Ю.М., Дольнікова Л.В. Львів: Львівська політехніка, 2020. 160 с.
3. Сикорський П. Нова педагогіка: підручник. Львів: Львівська політехніка, 2021. 540с.

4. Питання для підсумкового контролю

1. Виділіть специфічні риси етапів становлення педагогіки як науки.
2. Розкрийте предмет і функції педагогіки.
3. Поясніть суть педагогічних категорій.
4. Які дисципліни складають систему педагогічних наук?
5. Педагогіку називають наукою та мистецтвом. Обґрунтуйте власну точку зору.
6. Дайте загальну характеристику методам науково-педагогічного дослідження.
7. Дайте визначення поняттям: «людина», «індивід», «особистість», «індивідуальність».
8. Розкрийте поняття розвитку особистості, охарактеризуйте фактори її розвитку.
9. Визначте поняття формування особистості, розкрийте фактори формування особистості.
10. Охарактеризуйте сучасні підходи до вікової періодизації розвитку особистості.
11. Поясніть особливості психічного і фізичного розвитку особистості у підлітковому віці.
12. Розкрийте особливості психічного і фізичного розвитку особистості у ранньому юнацькому віці.
13. Вимоги до сучасного педагога.
14. Функції педагога.
15. Сутність навчання як педагогічного процесу і його завдання.
16. Елементи педагогічної майстерності.
17. Педагогічна техніка педагога.
18. Майстерність педагогічного спілкування.
19. Педагогічний такт і авторитет педагога.
20. Адаптація педагога до педагогічної діяльності.
21. Мотивація у діяльності педагога.

22. Розкрийте суть основних категорій дидактики: навчання, освіта, викладання, учіння, знання, уміння, навички.
23. Рушійні сили процесу навчання.
24. Розкрийте діалектичний взаємозв'язок між поняттями : закономірності навчання, принципи навчання, правила навчання.
25. Розкрийте зміст основних дидактичних принципів.
26. Охарактеризуйте феномен змісту освіти. Від яких чинників він залежить ?
27. Дайте характеристику документам, що визначають зміст освіти у середній школі: державний стандарт, навчальний план, навчальна програма, підручник.
28. Основні завдання реформи «Нова українська школа».
29. Які чинники визначають доцільність використання конкретних методів навчання?
30. Охарактеризуйте методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності учнів.
31. Охарактеризуйте методи стимулювання і мотивації учіння.
32. Охарактеризуйте методи контролю і самоконтролю в навчанні.
33. Розкрийте суть поняття «види навчання». Класифікація видів навчання.
34. Поняття про форми організації навчання. Дайте характеристику класно-урочній системі навчання.
35. Урок - основна форма організації навчання у школі. Охарактеризуйте типи і структуру уроків.
36. Охарактеризуйте вимоги до контролю за навчально-пізнавальною діяльністю учнів.
37. Оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.
38. Розкрийте сутність, структуру, рушійні сили процесу виховання Розкрийте проблему ідеалу виховання.
39. Охарактеризуйте мету і завдання провідних напрямів виховання (громадянського, національно-патріотичного, морального, естетичного, статевого, гендерного, правового, полікультурного).

40. Охарактеризуйте методи формування свідомості особистості, методи організації діяльності, спілкування та формування досвіду суспільної поведінки; методи стимулювання діяльності і поведінки.
41. Охарактеризуйте основні типи позашкільних навчально-виховних закладів, їх основні завдання, форми позакласної виховної роботи.
42. Сутність, ознаки і функції виховного колективу. Етапи формування дитячого колективу.
43. Учніве самоврядування в школі та класі як шлях демократичного виховання молоді.
44. Які співзвучні сьогоденню проблеми порушені у книзі А. С. Макаренка «Педагогічна поема»?
45. Які з педагогічних проблем, порушених у книзі В. О. Сухомлинського «Сто порад учителю», «Серце віддаю дітям», залишаються актуальними дотепер?
46. Форми і методи роботи класного керівника з учнями та їхніми батьками.
47. Розкрийте особливості і основні тенденції розвитку системи освіти у різних країнах світу.
48. Обґрунтуйте суть і принципи педагогічного менеджменту. Дайте характеристику структурі управлінських органів у ЗЗСО
49. Дайте характеристику формам методичної роботи у ЗЗСО.

5. Список рекомендованої літератури

Основний

1. Вітвицька С., Єремєєва В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: SBA Print, 2026. 256 с.
2. Зайченко І. Педагогіка: Підручник. 4-те видання, перероблене та доповнене. Київ: Ліра-К, 2025. 608 с.
3. Задорожна-Княгницька Л.В., Тимофєєва І. Б. Загальні основи педагогіки: навчальний посібник. Київ: Олді+. 2025. 192 с.
4. Пащенко М., Краснощок І. Педагогіка: навч. підр. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 228 с.
5. Педагогіка /укл. Ортинський В.Л., Козловський Ю.М., Дольнікова Л.В. Львів: Львівська політехніка, 2020. 160 с.
6. Педагогіка: навч. посібник /укл. І. П. Анєнкова, М. А. Байдан, О. А. Горчакова, В. М. Руссол. Львів : «Новий Світ 2000», 2020. 567 с.
7. Педагогіка /укл. Ортинський В.Л., Козловський Ю.М., Дольнікова Л.В. Львів: Львівська політехніка, 2020. 160 с.
8. Поясок Т. Б., Беспарточна О. І. Педагогіка : навчальний посібник. Кременчук : Видавництво «НОВАБУК», 2024. – 208 с.
9. Про освіту Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII зі змін. та доповн. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 05.05.2026).
10. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.05.2020 №463-IX зі змін. та доповн. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>. (дата звернення 05.05.2026).
11. Сикорський П. Нова педагогіка: підручник. Львів: Львівська політехніка. 2021. 540с. URL: <https://vlp.com.ua/node/20424> (дата звернення 05.08.2024).

Додатковий

1. Буйницька О. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навч. посібник Київ: Центр навч. літ-ри, 2019. 240 с.
2. Концепція розвитку педагогічної освіти: Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення 05.05.2026).
3. Нова українська школа: порадник для вчителя: навч.-метод. посіб. / за ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 159 с.
4. Онишків З.М. Основи управління закладом загальної середньої освіти: навч. посіб. для студ. ВПНЗ. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2018. 192 с.
6. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. №988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ . (дата звернення 05.08.2024).
7. Шевцов З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 248 с.

6. Інформаційні ресурси

1. Апарат Верховної Ради України представництво веб-сайт. URL: <http://vzvernen.rada.gov.ua/> (дата звернення: 28.05.2026).
2. Верховна Рада України: офіційний веб-портал: веб-сайт. URL: <http://rada.gov.ua/> (дата звернення: 28.05.2026).
3. Все для вчителя. Конспект уроку української мови та літератури URL: <http://www.uroki.net/docukr.htm> (дата звернення 05.05.2026).
4. Державна науково-педагогічна бібліотека ім. В.О. Сухомлинського. URL : <https://dnrb.gov.ua/ua/> (дата звернення 05.05.2026).
5. Електронна бібліотека педагогічної літератури Інститут педагогіки НАПН України. URL: <https://undip.org.ua/library/> (дата звернення 05.05.2026).
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.05. 2026).
7. КОМПАС: Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді: веб сайт URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/what-are-human-rights-> (дата звернення: 28.05.2026).
8. Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-портал: веб-сайт. URL: <http://mon.gov.ua/> (дата звернення: 28.05.2026).
9. Міністерство юстиції України: веб-сайт. URL: <https://minjust.gov.ua/> (дата звернення: 28.05.2026).
10. Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова. URL: <http://lib.onu.edu.ua/elektronnaya-biblioteka/> (дата звернення 28.05.2026).
11. Національне агентства із забезпечення якості вищої освіти веб-сайт. URL: <https://naqa.gov.ua/> (дата звернення: 28.05.2026).
12. Національне антикорупційне бюро України: офіційний веб-портал: веб-сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/activity/> (дата звернення: 28.05.2026).
13. ОНУ імені І. І. Мечникова. Офіційний сайт. URL: <https://onu.edu.ua/uk/> (дата звернення 05.05.2026).

14. Освітні веб-ресурси для вчителів української мови та літератури. URL: <https://www.sites.google.com/site/basukrmova/vizitna-kartka> (дата звернення 05.05.2026).
15. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини веб сайт URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/> (дата звернення: 28.05.2026).
16. Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: веб-сайт. URL: <http://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 28.05.2026).
17. Фундаментальні цінності академічної доброчесності (міжнародний центр доброчесності (США) URL: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Fundam.czinnosti-Akad.dobroch_.pdf (дата звернення: 28.05.2026).
18. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти. Лист Міністерства освіти і науки України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18> (дата звернення: 28.05.2026).

Навчальне видання

ПЕДАГОГІКА

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять з курсу «Педагогіка»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності В11 Філологія
(спеціалізація: В11.01 Українська мова та література
та В11.10 Прикладна лінгвістика)

Електронне практичне видання

Укладач:

Рябенко Михайло Іванович

В авторській редакції

Затв. авт. 10.07.2026. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.
Обсяг 0,9 МБ. Зам. № 3219.

Видавець:

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
вул. Змієнка Всеволода, буд. 2, м. Одеса, 65001, Україна
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8592 від 23.03.2026 р.
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua